

Γιώργος Μανιάτης *Πανεπιστήμιο: Δημόσιο ή Αγοραίο;* (στη μνήμη του Στέλιου Αλεξανδρόπουλου)

Η αναγκαιότητα εκσυγχρονισμού του Πανεπιστημίου με κριτήρια τη βιωσιμότητα και αποτελεσματικότητά του στο πλαίσιο της σύγχρονης κοινωνίας αποτελεί σήμερα το άλλοθι της συντηρητικής πολιτικής για τη βίαιη αναδιάρθρωση της συνολικής σχέσης της νεολαίας με τη γνώση. Αποτελεί επίσης τη βασική συνιστώσα στην επιθετική αλλαγή των εργασιακών σχέσεων που επιχειρείται από τις ακραίες νεοφιλελεύθερες και νεοσυντηρητικές πρακτικές που κυριαρχούν στη σύγχρονη πολιτική εκδοχή της παγκοσμιοποίησης. Το υπαρκτό πρόβλημα της καθυστέρησης του Πανεπιστημίου να ανταποκριθεί στις σημερινές εμπειρίες και ανάγκες της νεολαίας ειδικότερα και της κοινωνίας γενικά – πρόβλημα κατ' ουσία πολιτικό και όχι απλώς τεχνοκρατικό – αξιοποιείται, μέσω ενός ιδιαίτερα επεξεργασμένου συστήματος προπαγάνδας, με τέτοιο τρόπο ώστε αφενός να διαμορφώνονται οι όροι αποδοχής των αλλαγών αυτών από την κοινή γνώμη ως δήθεν «αναγκαίων» και αφετέρου να δημιουργείται σύγχυση στην ίδια την πανεπιστημιακή κοινότητα.

Η γνώση είναι κοινωνικό αγαθό και η εκπαίδευση αποτελεί το συστηματικότερο μέσον απόκτησής της. Ο δημόσιος χαρακτήρας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, το δημόσιο Πανεπιστήμιο εν προκειμένω, εγγυά-

ται και κατοχυρώνει ίσες ευκαιρίες μάθησης όσο βεβαίως αυτό είναι δυνατόν στο πλαίσιο άνισων κοινωνικών συνθηκών. Παρ' όλες τις ανεπάρκειες και τις αγκυλώσεις στη λειτουργία του, το δημόσιο Πανεπιστήμιο ιστορικά και εκ παραδόσεως, πέραν της επίσημης ιδεολογικής του λειτουργίας, συνιστούσε και χώρο διακίνησης ιδεών, διανοητικών ερεθισμάτων, αμφισβητήσεων, αναιρέσεων και γόνιμου προβληματισμού.

Ουδείς μπορεί να υποστηρίξει ότι το ελληνικό Πανεπιστήμιο σήμερα ανταποκρίνεται στον ιστορικό του ρόλο και στις ανάγκες της κοινωνίας. Οι αιτίες είναι πολλές και ως επί το πλείστον γνωστές. Εκείνο όμως που συστηματικά αγνοείται, λόγω της επιτηδευμένης παραπληροφόρησης της κοινής γνώμης, είναι ότι βασική συνιστώσα της κακής λειτουργίας του αποτελεί η πρακτική της εμπορευματοποίησης των επιστημονικών και ερευνητικών διαδικασιών με βάση τη λογική μιας θεοποιημένης «αγοράς». Οι διαδικασίες αυτές, έχουν ως ακραία έκφραση το αγωνιάδες κινήρι «προγραμμάτων» αμφίβολης συχνά ποιότητας και θολών στόχων. Ικανό μέρος του ΔΕΠ εγκλωβίζεται σ' αυτήν την αγοραία πρακτική ή συνειδητά επιλέγει να συμπληρώσει τις χαμηλές μισθολογικές του απολαφές μέσω αυτής. Έτσι το διδακτικό έργο μπαίνει σε δεύτερη μοίρα και απο-

βαίνει σε βάρος των φοιτούντων. Είναι απολύτως κατανοητό ότι το ΔΕΠ των Πανεπιστημίων συνιστά μια ανομοιογενή κοινωνικοοικονομική επαγγελματική κατηγορία με αλληλοσυγκρουόμενα συμφέροντα. Άλλη για παράδειγμα είναι η επαγγελματική συνείδηση αυτού που έχει ως αποκλειστική απασχόληση το Πανεπιστήμιο –τη διδασκαλία και την έρευνα– και άλλη εκείνου που χρησιμοποιεί την Πανεπιστημιακή ιδιότητα ως ταμπέλα εξωπανεπιστημιακής επαγγελματικής (ή και πολιτικής) καταξίωσης.

Η ανεπαρκέστατη χρηματοδότηση από το κράτος, η έλλειψη υποδομών και έμφυτου δυναμικού, οι χαλαρές εσωπανεπιστημιακές διαδικασίες, η εκβιαστική χειραγώγηση των κατώτερων βαθμίδων από τις ανώτερες –που ιδιαίτερος σε κρίσιμα ζητήματα είναι συχνά εμφανέστατη– και οι ποικιλόμορφες πελατειακές σχέσεις, που αναπτύσσονται με άξονα την εκάστοτε πολιτική εξουσία συγχροτούν μιαν εικόνα σχεδόν ζοφερή. Αυτό δεν σημαίνει ότι στο ελληνικό Πανεπιστήμιο δεν παράγεται γνώση. Η σύγκριση της ποσότητας και ποιότητας γνώσεων που παρέχεται σε αυτό με αντίστοιχα του εξωτερικού συχνά αποβαίνει υπέρ του. Πολλοί μεταπτυχιακοί φοιτητές σε ξένα Πανεπιστήμια το μαρτυρούν και το επιβεβαιώνουν. Κανείς πάντως δεν μπορεί να είναι ικανοποιημένος από το ελληνικό Πανεπιστήμιο, ως αυτό έχει σήμερα.

Η αντίθεση στα μέτρα που προωθεί η κυβέρνηση και η ηγεσία της αξιωματικής αντιπολίτευσης για τη μεταρρύθμιση του Πανεπιστημίου δεν σημαίνει ότι ταυτίζεται με την υποβαθμισμένη Πανεπιστημιακή πραγματικότητα. Το ακριβώς αντίθετο. Τα μέτρα όχι μόνον δεν εσυνγχρονίζουν το δημόσιο Πανεπιστήμιο αλλά το υποβαθμίζουν ακόμη περισσότερο, αφού πρώτον δεν είναι ουσιαστικά αλλά δευτερεύοντα και δεύτερον δια-

μορφώνουν ένα καθαρά συντηρητικό πλαίσιο λειτουργίας. Ο διαφαινόμενος περιορισμός του πανεπιστημιακού ασύλου είναι καταδεικτικό παράδειγμα. Ο περιορισμός αυτός είναι απειρώς χειρότερος και επιβλαβέστερος για τη δημοκρατική λειτουργία του Πανεπιστημίου και όχι μόνο από τις οποιεσδήποτε καταχρήσεις του που η κρατική εξουσία γνωρίζει εκ των προτέρων, αν δεν υποκινεί, όπως συχνά φαίνεται με το επιχείρημα των «γνωστών αγνώστων».

Αρκητές φορές προβάλλει ως επιχείρημα, ακόμη και από καλόπιστους πανεπιστημιακούς δασκάλους, ότι η ίδρυση ιδιωτικών Πανεπιστημίων θα λειτουργήσει ανταγωνιστικά υπέρ των δημοσίων, αφού αυτά θα αναγκαστούν να αναπροσαρμόσουν τη λειτουργία τους. Πρόκειται στην ουσία για ψευδοεπιχείρημα που έχει χρησιμοποιηθεί και για τη συνύπαρξη δημόσιας και ιδιωτικής Μέσης Εκπαίδευσης. Τα ιδιωτικά σχολεία υπάρχουν για δεκαετίες, τα περισσότερα είναι χαμηλού επιπέδου και λειτουργήσαν ως καταφύγιο των κακών μαθητών, ενώ τα μεγάλα αποτελούν ξεχωριστή περιοχή που αφορά κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, τους οικονομικά εύρωστους. Σε καμία περίπτωση δεν υπήρξε ανταγωνισμός που να ωφέλησε τη δημόσια εκπαίδευση, παρά μόνον ανταγωνισμός επιχειρηματικής υφής μεταξύ τους.

Η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων, ακόμη και με την ασαφή ονομασία των μη κρατικών, εφόσον δεν υπάρξει η αναγκαία κρατική επιχορήγηση του δημόσιου Πανεπιστημίου –ας αυξηθούν οι δαπάνες για την παιδεία στο 1/3 έστω του ιστορικού αγωνιστικού αιτήματος του 15%– θα οδηγήσει σε ακόμη μεγαλύτερη υποβάθμιση την Ανώτατη Εκπαίδευση, θα ευνοήσει την εξαγορά πτυχίων και, το κυριότερο, θα υποβαθμίσει, αν όχι θα εξαφανίσει, τη θεωρητική γνώση ως δήθεν μη ανταγωνιστική στο πλαίσιο της

αγοράς η οποία καθίσταται και το κατεξοχήν κριτήριο αξιολόγησης. Η τάση αυτή σε χώρες με παραδοσιακά υψηλή ανώτατη εκπαίδευση, όπως η Αγγλία, είναι απολύτως εμφανής.

Ας αναλογισθούν οι ενδιαφερόμενοι το πώς τα περισσότερα αγγλικά πανεπιστήμια έχουν κατανήσει σε ειδικευμένα κέντρα κατάρτισης με αποκλειστικό στόχο το οικονομικό κέρδος. Εξάλλου η ιδέα για την ύπαρξη ειδικευμένου στα επιχειρηματικά μάντζερ στο δημόσιο Πανεπιστήμιο προϋδεάζει για το τι Πανεπιστήμιο θέλει η κυβέρνηση και η ηγεσία

της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Πανεπιστήμιο-επιχείρηση και όχι Πανεπιστήμιο-πεδίο ανάπτυξης ιδεών, διαλόγου και κριτικής σκέψης. Εκτός εάν εγγιώνται ότι το νέο μοντέλο του Πανεπιστημίου δεν θα παράγει στρατιές ανέργων, αλλά νέους πολίτες που θα καταξιώνονται μέσω της παραγωγικής τους εργασίας. Αυτό όμως δεν είναι ενδοπανεπιστημιακό ζήτημα, αλλά αφορά το κοινωνικοοικονομικό σύστημα και τις αξίες του, ένα σύστημα που κρατάει στην ομηρία της ανεργίας και της υποβαθμισμένης εργασίας το πιο σημαντικό δυναμικό της κοινωνίας.